

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ВЛАСЕНКО КАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378.663.017-057.87:331.101.3(043.3)

**ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ У СТУДЕНТІВ
АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

13.00.07 «Теорія і методика виховання»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор педагогічних наук, доцент
Сопівник Ірина Віталіївна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
професор кафедри соціальної роботи
та інформаційних технологій в освіті

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Потапчук Тетяна Володимирівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
професор кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти

доктор педагогічних наук, доцент
Кучай Тетяна Петрівна,
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II,
професор кафедри педагогіки та психології

Захист відбудеться «06» листопада 2018 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 в Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «05» жовтня 2018 року

В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

В. А. Кручек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією із глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, визначених ООН, є подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства. Вказана мета обумовлена збільшенням народонаселення на Землі (близько 7,6 млрд осіб), продовольчою та екологічною кризою (815 млн людей у світі голодують), нераціональним веденням сільського господарства (за даними продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (Food and Agriculture Organization, FAO) унаслідок ерозії ґрунтів щорічно втрачається 7,6 млрд т зернових), нераціональним харчуванням (близько 1,9 млрд людей мають надлишкову вагу) й іншими чинниками. Суттєвий внесок у вирішення загальносвітової проблеми продовольчої безпеки вже сьогодні робить український агропромисловий комплекс, експортуючи свої товари у понад 200 країн світу.

Водночас існує ціла низка проблем у аграрному секторі української економіки. Зокрема, продуктивність праці у сільському господарстві України становить на одного працівника 8,7 тис. доларів США, у той час як у Польщі цей показник складає близько 50 тис. доларів США. За останні 15 років кількість людей, зайнятих у сільському господарстві, мисливстві, рибальстві України, зменшилася на 30 %, тобто на 1,2 млн осіб. За результатами загальнонаціонального опитування близько 90 % студентів аграрних закладів вищої освіти не бажають і не планують працювати у сільській місцевості.

У контексті зазначених проблем виникає потреба у підготовці аграрними закладами вищої освіти України фахівців, здатних впроваджувати нові технології вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції на засадах сталого розвитку й ефективно працювати в агрокомплексі, вмотивованих до праці у сфері сільського господарства, які відповідально ставляться до своїх професійних обов'язків, люблять і цінують працю у сфері сільського господарства. В умовах науково-технічного прогресу інформатизація та автоматизація виробництва змінює вимоги до праці у сфері сільського господарства – із фізичної до управлінської і творчої. Саме тому сучасні аграрні заклади вищої освіти повинні спрямувати освітній процес на виховання компетентного, морального, мобільного, креативного фахівця, здатного продукувати нові знання та технології у галузі сільського господарства.

Концептуальні засади виховання студентської молоді містять закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 184 2001 року про безпеку та гігієну праці в сільському господарстві», «Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти», «Положення про державний вищий навчальний заклад», відповідні накази Міністерства освіти і науки України.

Актуальність проблеми виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці (далі – праці) у студентів аграрних закладів вищої освіти, необхідність її дослідження й вирішення зумовлені низкою суперечностей між:

– необхідністю виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти та недостатнім рівнем його вихованості у студентів аграрних закладів вищої освіти;

– потребою вдосконалення змісту, форм і методів виховання ціннісного ставлення до праці та відсутністю системних досліджень, присвячених вихованню ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти;

– потребою у розробленні комплексу педагогічних умов, які сприятимуть вихованню ціннісного ставлення до праці та недостатнім навчально-методичним забезпеченням цього процесу.

У працях науковців різних галузей, пов'язаних із проблемами педагогіки, філософії, психології, зазначається, що однією із важливих сучасних проблем молоді, у тому числі студентської, є втрата ціннісно-сміслових орієнтирів. Саме тому нині одним із базових підходів до виховання молоді є аксіологічний. Ціннісній проблематиці присвятили свої дослідження Б. Ананьєв, Т. Антоненко, Г. Беккер, І. Бех, О. Біда, В. Братусь, О. Вишневський, Б. Гершунський, О. Дробницький, О. Здравомислов, В. Зінченко, М. Каган, В. Киричок, О. Крєтова, Г. Кузьменко, Т. Кучай, Д. Леонтєв, С. Максименко, Г. Майборода, В. Мірошніченко, Н. Миропольська, Т. Потапчук, О. Савченко, В. Тугаринов, Ш. Шварц, Г. Шевченко та ін. Значущими в рамках озвученої вище проблеми є праці зарубіжних психологів, зокрема Р. Бернса, А. Ленгле, А. Маслоу, Г. Ріккєрта, В. Франкла, Е. Фромма, К. Юнга та ін.

Виховання ціннісного ставлення до праці знайшло своє відображення в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. До питання виховання ціннісного ставлення до праці звертались Г. Ващенко, Б. Грінченко, О. Духнович, Т. Кампанелла, Я. А. Коменський, Дж. Локк, А. Макаренко, С. Миропольський, Й. Пєсталоцці, С. Русова, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.

Окремі аспекти підготовки фахівців в аграрних закладах вищої освіти розглядають у своїх працях вітчизняні дослідники, зокрема С. Амеліна, Л. Балдич, В. Боголюбов, А. Бойко, О. Васюк, С. Виговська, І. Власюк, М. Волошин, Н. Гловін, Л. Дзюба, О. Зазимко, Л. Кліх, І. Колосок, В. Кручек, С. Літвінчук, В. Лозовецька, О. Мєняйленко, С. Ніколаєнко, О. Полозенко, Р. Сопівник, В. Шинкарук та ін.

Аналіз досліджень у сучасній педагогічній науці дає підстави стверджувати, що проблема виховання ціннісного ставлення до праці у студентів залишається однією із найактуальніших.

Тому актуальність, практична значущість, недостатня теоретична та методична розробленість цього важливого питання зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертації затверджено вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 7 від 18.11.2015 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 15.12.2015 р.).

Дисертація є складовою науково-дослідної ініціативної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних ВНЗ» (номер державної реєстрації 0115U003561).

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – обґрунтування та експериментальна перевірка методики виховання ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі студентів аграрних закладів вищої освіти.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- уточнити сутність поняття «ціннісне ставлення до сільсько-господарської праці»;
- визначити критерії, показники, рівні вихованості у студентів ціннісного ставлення до праці;
- обґрунтувати педагогічні умови виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти ціннісного ставлення до праці;
- експериментально перевірити ефективність методики виховання ціннісного ставлення до праці.

Об'єкт дослідження – виховання у студентів ціннісного ставлення до праці.

Предмет дослідження – методика виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Методи дослідження. На різних етапах дисертаційного дослідження було використано такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, педагогічної, психологічної, філософської, соціологічної літератури для реконструкції процесу виховання ціннісного ставлення до праці у молоді; методи порівняння, систематизації, класифікації, узагальнення отриманих теоретичних та практичних даних, що сприяли уточненню сутності понять «цінність», «ціннісне ставлення», «праця», «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці», обґрунтуванню педагогічних умов виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти та методики виховання; порівняльно-історичний метод – для аналізу виховання ціннісного ставлення молоді до праці в історико-педагогічному розрізі; *емпіричні*: опитування (анкетування) студентів – для визначення рівня вихованості ціннісного ставлення до праці; експертні оцінки; вивчення навчально-методичної документації; узагальнення педагогічного досвіду з метою визначення стану вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) – для перевірки ефективності методики виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти; *методи математичної статистики*: статистична обробка результатів педагогічного експерименту; критерій Пірсона («критерій χ -квадрат») – для оцінки статистичної значущості динаміки змін у рівнях вихованості ціннісного ставлення до праці та оцінювання відмінностей між показниками контрольних та експериментальних груп у результаті експериментальної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*:

– експериментально перевірено ефективність методики виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти;

– визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, емоційний, поведінковий) з відповідними показниками (інтерес до праці; потреба працювати; знання основ сільського господарства; усвідомлення значущості праці; почуття любові до праці; відчуття задоволення від праці; участь у праці; готовність до самовдосконалення у веденні сільського господарства) та рівнями (високий, середній, низький) вихованості ціннісного ставлення студентів до праці;

– обґрунтовано педагогічні умови виховання у студентів ціннісного ставлення до праці (ознайомлення студентів з досвідом відомих аграріїв; організація практичного навчання у передових успішних аграрних підприємствах; застосування засобів українського фольклору та мистецтва у вихованні ціннісного ставлення до праці; розвиток моральності у студентів;

– уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці» як інтегративного особистісного утворення, що характеризується усвідомленим, емоційно-позитивним зв'язком людини із процесом вирощування рослин і виробництва продукції тваринництва;

удосконалено методику діагностики вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти;

подальшого розвитку набули ідеї щодо проблеми виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти на основі аксіологічного, особистісно-орієнтованого, культурологічного та етнопедагогічного підходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та впровадженні методики виховання ціннісного ставлення до праці; вдосконаленні інструментарію діагностики рівнів вихованості ціннісного ставлення до праці; можливості подальшого застосування наукових положень і висновків дослідження у практичній діяльності в процесі викладання дисциплін в аграрних закладах вищої освіти; розробленні методичних рекомендацій «Виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних закладів вищої освіти».

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, під час розроблення навчальних програм з педагогічних дисциплін, для написання підручників та навчально-методичної літератури для аграрних закладів вищої освіти різних рівнів акредитації.

Використання розроблених методичних матеріалів можливе в системі безперервної вищої освіти, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, наставників академічних груп закладів вищої освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України, Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярський коледж екології і природних ресурсів», Відокремленого

підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Заліщицький аграрний коледж імені Є. Храпливого», Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові публікації, що представлені в дисертації та виносяться на захист, є результатом власних досліджень і авторських здобутків. У співавторстві з доктором педагогічних наук, доцентом І. Сопівник опубліковано статтю на тему «Діагностика ціннісних орієнтацій студентів аграрних закладів вищої освіти», в якій здобувачем проведено аналіз результатів опитування студентів аграрних закладів вищої освіти згідно методики М. Рокіча «Ціннісні орієнтації». У дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого внеску здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки та практичні результати дисертаційного дослідження обговорювалися та доповідалися на II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації» (м. Київ, 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Комунікативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження» (м. Київ, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Феномен Михайла Грушевського як державного діяча, науковця, громадянина» (м. Київ, 2016 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Формування духовної безпеки особистості в умовах сьогодення: виклики і проблеми» (м. Київ, 2017 р.); Міжнародному науково-практичному семінарі «Розвиток вищих духовних потреб особистості в контексті формування здорового способу життя» (м. Київ, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя» (м. Київ, 2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження відображено в 15 наукових працях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, стаття у науковому виданні іншої держави, методичні рекомендації та 8 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Список використаних джерел налічує 163 найменування. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок. Робота містить 26 таблиць та 18 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, представлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про публікації.

У першому розділі **«Теоретичні основи виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти»** на основі аналізу наукових джерел з педагогіки, філософії, психології, соціології, обґрунтовано теоретико-методологічні основи виховання ціннісного ставлення до праці в молоді; уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці».

Ретроспективний аналіз наукових джерел щодо виховання особистості у праці дав змогу розкрити особливості впливу праці на становлення особистості від найдавніших часів до сьогодення. Про роль праці в розвитку людської цивілізації свідчать писемні твори доби Античності й Київської Русі (поема Гесіода «Праця і дні», датована 700 р. до н. е.; праця Марка Порція Катона Старшого «De agri cultura» («Землеробство»), датована приблизно 160 р. до н. е.; «Ізборник 1076 року»; «Повчання Володимира Мономаха дітям» (1096 р.); «Повість временних літ» (XI – початок XII ст.).

Проблема виховання ціннісного ставлення до праці представлена в історії педагогічної думки. У XIII–XV ст. на необхідності виховання ціннісного ставлення до праці наголошували Л. Б. Альберті, Вітторіно да Фельтре, Т. Мор, Е. Роттердамський.

У XVI–XVIII ст. до питання виховання ціннісного ставлення до праці звертались у своїх працях соціалісти-утопісти Т. Кампанелла, Р. Оуен, Ш. Фур'є, педагоги Й. Гербарт, Я. Коменський, М. Корф, Дж. Локк, Й. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода.

Представники педагогічної громадськості першої половини XIX ст. (О. Духнович, І. Котляревський, Т. Шевченко, П. Юркевич та ін.) підкреслювали важливість виховання у праці як невід'ємної риси ментальності українського народу.

Упродовж другої половини XIX – початку XX ст. значна увага на виховання підростаючого покоління працею приділялася Б. Грінченком, П. Каптерєвим, Т. Лубенцем, С. Миропольським, С. Русовою, К. Ушинським та іншими педагогами. Із зарубіжних педагогів висвітлювали питання провідної ролі праці у становленні особистості А. Дістервег, Дж. Дьюї, Р. Зейдель, Г. Кершенштайнер, В. Лай, Е. Мейман та ін.

Вихованню ціннісного ставлення до праці було приділено багато уваги у 20-і та на початку 30-х років XX ст. (Альмединген Н., Блонський П., Волобуєв П., Греченко В., Горшелева Л., Калашников А., Пістряк М., Розанов І., Тезавровська Л., Тихеева Є., Тумім Г., Чепіга Я., Шацький С., Шлегер Л. та ін.).

В останні роки проблема виховання особистості у праці висвітлювалася такими педагогами як А. Вихрущ, І. Волощук, С. Дем'янчук, Н. Калініченко, О. Коберник, Г. Ковальчук, М. Корець, Є. Кулик, М. Левківський, Г. Левченко, В. Мадзігон, В. Макарчук, Д. Сергієнко, В. Сидоренко, Н. Слюсаренко, Д. Сметанін, Г. Терещук, С. Ткачук, Д. Тхоржевський та ін.

Проблема виховання ціннісного ставлення до різних видів праці висвітлена у ряді дисертаційних досліджень: А. Даник (формування у юнаків та дівчат готовності до сімейно-побутової праці в процесі родинного виховання);

Т. Єськова (історичні аспекти виховання працелюбності дітей дошкільного віку на заняттях з ручної праці); В. Мадзігон (організація продуктивної праці учнів загальноосвітніх навчальних закладів України у другій половині ХХ ст.); І. Крикун (формування працелюбності в учнів початкових класів у вітчизняній педагогічній думці другої половини ХІХ – початку ХХ ст.); В. Бурдун (формування у старшокласників морально-ціннісного ставлення до продуктивної праці) та ін.

Результати проведеного аналізу наукової літератури свідчать, що більшість педагогічних досліджень здійснювалися в аспекті вивчення культури праці, а тому й знаходимо поодинокі визначення поняття ціннісного ставлення до неї. Дослідники відзначають, що ціннісне ставлення до праці – важлива складова трудового виховання особистості, що передбачає усвідомлення соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва; готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації.

Аналіз сутності понять «цінність», «ціннісне ставлення», «праця» дає можливість визначити характерні ознаки «ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці», зокрема: система прагнень та переконань, інтересів особистості, які становлять певну особистісну цінність; повага до своєї майбутньої професійної діяльності; одна із основних складових змісту виховання студентів аграрних закладів вищої освіти, що спрямована на формування розуміння важливості сільськогосподарської праці як основи майбутньої професії, важливої життєвої потреби, яка виховує почуття організованості й дисциплінованості, задоволеності сільськогосподарською працею та кращі людські якості (працьовитість, охайність, відповідальність, любов до землі, любов до праці, повагу).

Отже, «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці» – це інтегративне особистісне утворення, що характеризується усвідомленим, емоційно-позитивним зв'язком людини з процесом вирощування рослин і виробництва продукції тваринництва.

У другому розділі «**Вивчення стану виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти**» проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід виховання ціннісного ставлення до праці; діагностовано методом анкетування та методом експертної оцінки стан вихованості ціннісного ставлення до праці; визначено та охарактеризовано критерії, показники та рівні вихованості ціннісного ставлення до праці; наведено результати констатувального етапу експерименту.

У процесі дослідження вивчено вітчизняний досвід виховання ціннісного ставлення до праці. Доведено, що в аграрних закладах вищої освіти воно потребує нових підходів та спланованої, цілеспрямованої роботи з урахуванням потреб, інтересів та здібностей студентської молоді. Саме тому було здійснено аналіз навчальних планів та робочих програм для студентів спеціальностей 201 «Агрономія», 101 «Екологія», 202 «Захист і карантин рослин», 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» та планів виховної роботи. Обов'язкова та вибіркова частина навчальних планів містить

дисципліни, які передбачають виховання ціннісного ставлення до праці («Землеробство» (180 год), «Технологія зберігання та переробки продукції рослинництва» (150 год), «Основи раціонального землекористування» (90 год), «Біологічний захист рослин» (90 год) тощо), що увиразнює проблематику дослідження.

Аналіз планів виховної роботи аграрних університетів та коледжів свідчить, що виховання ціннісного ставлення до праці входить до основних завдань трудового виховання. Воно забезпечується організацією заходів до проведення тижнів спеціальностей (інформаційний блок, випуск тематичних газет, проведення олімпіад тощо), диспутиами (наприклад, «Праця і всебічний розвиток особистості»), заняттями з елементами тренінгу (як-от, «Техніка пошуку роботи»), здійсненням екскурсій на підприємства, фермерські господарства та виставки сільськогосподарської техніки, виховними годинами (на зразок: «Хліб святий – дар божий», «Україна – аграрна держава», «Професія – запорука твого успіху», «Україно, ти – моя земля»), інформаційно-просвітницькими годинами («Ми не отримали землю в спадок, а взяли її в борг у наших дітей»), участю у наукових гуртках («Землероб», «Насіннезнавство та інспекторська робота», «Симиренківець», «Агрохімічний»), студентських конференціях, олімпіадах, круглих столах та семінарах, стажуваннях, проектах, екологічних акціях («Працюємо разом, радіємо разом»), організацією навчальними групами прибирання закріпленої за ними території.

В окремих аграрних закладах вищої освіти використовуються й інші форми виховання ціннісного ставлення до праці, зокрема: конкурси «Кращий за професією», «Кращий знавець предмета», Всеукраїнський конкурс «Краща аграрна практика», Міжнародний конкурс професійної майстерності серед аграрних закладів вищої освіти «Господарі землі»; «Школа аграрного лідера»; святкування Дня поля; фестивалі «Софіївські зорі», «Голосіївська весна», «З любов'ю до батьківської землі»; участь у Зльоті студентських лідерів аграрної освіти; участь у освітньому проекті «Агро 2018».

Аналіз зарубіжного педагогічного досвіду щодо ціннісного ставлення до праці свідчить, що в аграрних закладах вищої освіти також здійснюється відповідна робота, проте тенденції виховання у підготовці фахівців аграрного профілю різняться у провідних країнах світу. Значний інтерес становлять методи виховання студентської молоді в аграрних університетах країн ЄС, що обумовлено модернізацією системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі. Під час дослідження проаналізовано провідний досвід виховання цінності праці у закладах вищої освіти Великої Британії, Франції, Японії, Австралії, Польщі.

Сприяти вихованню ціннісного ставлення студентів до праці покликані: магістерська програма «Сталий розвиток в межах сільського господарства» (AGRIS MUNDUS – MSC in Sustainable Development in Agriculture), у складі стипендіальної програми Erasmus Mundus (Еразмус Мундус); Центри Розвитку Громадського Виховання у Великій Британії; програма «TNLA, Trophée National des Lycées Agricoles» у Франції; тренінги «Я чи хто», «Повір у себе», «Пропозиція праці» у Польщі.

З метою діагностики рівня вихованості ціннісного ставлення до праці в аграрних закладах вищої освіти проведено констатувальний етап експерименту. Об'єктивна оцінка визначення рівня вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти передбачала визначення відповідних критеріїв і показників (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії та показники вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти

Критерій	Показник
Мотиваційний	інтерес до праці; потреба працювати
Когнітивний	знання основ сільського господарства; усвідомлення значущості праці
Емоційний	почуття любові до праці; відчуття задоволення від праці
Поведінковий	участь у праці; готовність до самовдосконалення у веденні сільського господарства

До констатувального етапу експерименту було залучено 418 студентів та 26 науково-педагогічних працівників аграрних закладів вищої освіти. Репрезентативність вибірки була забезпечена приблизно однаковим віком, співвідношенням чоловічої і жіночої статі й однаковим соціальним статусом – «студент аграрного закладу вищої освіти». Експериментальною базою стали Національний університет біоресурсів і природокористування України, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярський коледж екології і природних ресурсів», Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Заліщицький аграрний коледж імені Є. Храпливого», Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.

До експериментальної групи увійшло 210 студентів (126 студентів Національного університету біоресурсів і природокористування України та 84 студенти Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Заліщицький аграрний коледж імені Є. Храпливого»). До контрольної групи увійшло 208 студентів (102 студенти Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярський коледж екології і природних ресурсів» та 106 студентів Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка).

Також для визначення рівнів вихованості ціннісного ставлення до праці було застосовано метод експертної оцінки, який передбачав проведення опитування серед фахівців-експертів. В ролі експертів виступили 26 науково-педагогічних працівників.

Під час констатувального етапу експерименту встановлено, що високий рівень вихованості ціннісного ставлення до праці притаманний 23,68 % студентам аграрних закладів вищої освіти, середній рівень – 49,76 % та низький – 26,56 %.

Характерними ознаками високого рівня вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти є чітко виражений пізнавальний інтерес до сільського господарства та зацікавленість майбутньою професійною діяльністю. Студенти з високим рівнем завжди прагнуть подальшого самовдосконалення та саморозвитку як базової професійної компетентності; мають ґрунтовні знання з основ сільського господарства; цікавляться інноваціями та сучасними технологіями в аграрній галузі; прагнуть організувати власні сільськогосподарські підприємства та успішно їх розвивати; мають сформоване ціннісне ставлення до навколишнього середовища, до землі, до професії, до людей. Вони – відповідальні, чесні, працелюбні, дбайливі та працьовиті, а їхня робота – завжди цілеспрямована та результативна.

Для студентів із середнім рівнем вихованості ціннісного ставлення до праці характерними є фрагментарні уявлення про сільське господарство, не чітко виражений інтерес до професійної діяльності. Ціннісне ставлення до праці, до навколишнього середовища, до землі, до професії, до людей виявляються ситуативно або ж під чийось впливом. Студенти з середнім рівнем не завжди прагнуть до самовдосконалення та саморозвитку, що обумовило б їхню професійну компетентність; не завжди виявляють інтерес до новинок, сучасних технологій в аграрній галузі. Такі студенти в окремих випадках можуть займатись працею у сільському господарстві та за певних умов прагнуть займатися екологічним землеробством.

Студенти з низьким рівнем вихованості ціннісного ставлення до праці мають хибні або ж недостатні знання про сільське господарство та працю у сільському господарстві зокрема. Аграрна галузь викликає незначний інтерес у таких студентів. Недостатній рівень знань з основ сільського господарства спричиняє незацікавленість сучасними технологіями та інноваціями в аграрній галузі. Студенти з низьким рівнем не відносяться до праці, до навколишнього середовища, до землі, до професії з цінністю, а мають виключно прагматичні інтереси. Як правило, не займаються вирощуванням сільськогосподарської продукції. Деякі із студентів з низьким рівнем ніколи не займалися сільськогосподарською працею. Такі студенти не готові організувати власні сільськогосподарські підприємства та не здатні до ведення екологічного землеробства та впровадження інноваційних технологій.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка методики виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти»** сформульовано та теоретично обґрунтовано педагогічні умови, форми, методи, підходи, принципи як складові методики виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти; побудовано модель методики виховання ціннісного ставлення до праці; проведено формувальний етап експерименту та здійснено аналіз результатів експериментальної роботи.

З метою відбору найбільш важливих педагогічних умов виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти було застосовано метод експертної оцінки. У ролі експертів виступали науково-педагогічні працівники Національного університету біоресурсів і природокористування України. Усього було залучено до експертної оцінки 26 науково-педагогічних працівників, з них 10 докторів наук та 16 кандидатів наук. Після оцінки експертами важливості педагогічних умов виховання ціннісного ставлення до праці здійснено аналіз результатів, математичну обробку даних, ранжування педагогічних умов за ступенем важливості та визначення коефіцієнта їх вагомості.

У результаті експертного оцінювання було сформульовано й обґрунтовано чотири педагогічні умови виховання ціннісного ставлення до праці в студентів аграрних закладів вищої освіти: ознайомлення студентів з досвідом відомих аграріїв; організація практичного навчання у передових успішних аграрних підприємствах; застосування засобів українського фольклору та мистецтва у вихованні ціннісного ставлення до праці; розвиток моральності у студентів.

Проведена діагностика досліджуваної проблеми та визначення рівнів вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти дали змогу виділити основні тенденції та напрями у вихованні й розробити модель методики виховання ціннісного ставлення до праці (рис.), яка складається із цільового, змістового, методологічного, процесуального та оцінного блоків.

Цільовий блок передбачає визначення мети та завдань прогнозованого процесу виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти, що і є основною метою дослідження. Відповідно до поставленої мети було визначено основні завдання: виховання ціннісного ставлення до праці, навколишнього середовища, землі, професії, природи; систематизація та поглиблення знань студентів про сільське господарство та працю; формування у студентів професійних знань, навичок та інтересів.

До змістового блоку моделі належать цінності. З метою впровадження ціннісного ставлення до праці було застосовано класифікацію цінностей О. Вишневського.

Методологічний блок містить деталізацію обраних методологічних підходів та принципів. Провідними методологічними підходами, на основі яких варто здійснювати виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти є такі: аксіологічний, культурологічний, особистісно-орієнтований та етнопедагогічний. До методологічного блоку належать також принципи виховання ціннісного ставлення до праці: цілеспрямованості, гуманізації, свободи, єдності освітнього процесу, залежності ціннісного ставлення до праці від рівня сформованості інтересів, потреб та поглядів, керованості.

Процесуальний блок відображає педагогічні умови виховання ціннісного ставлення до праці, а також форми та методи виховання.

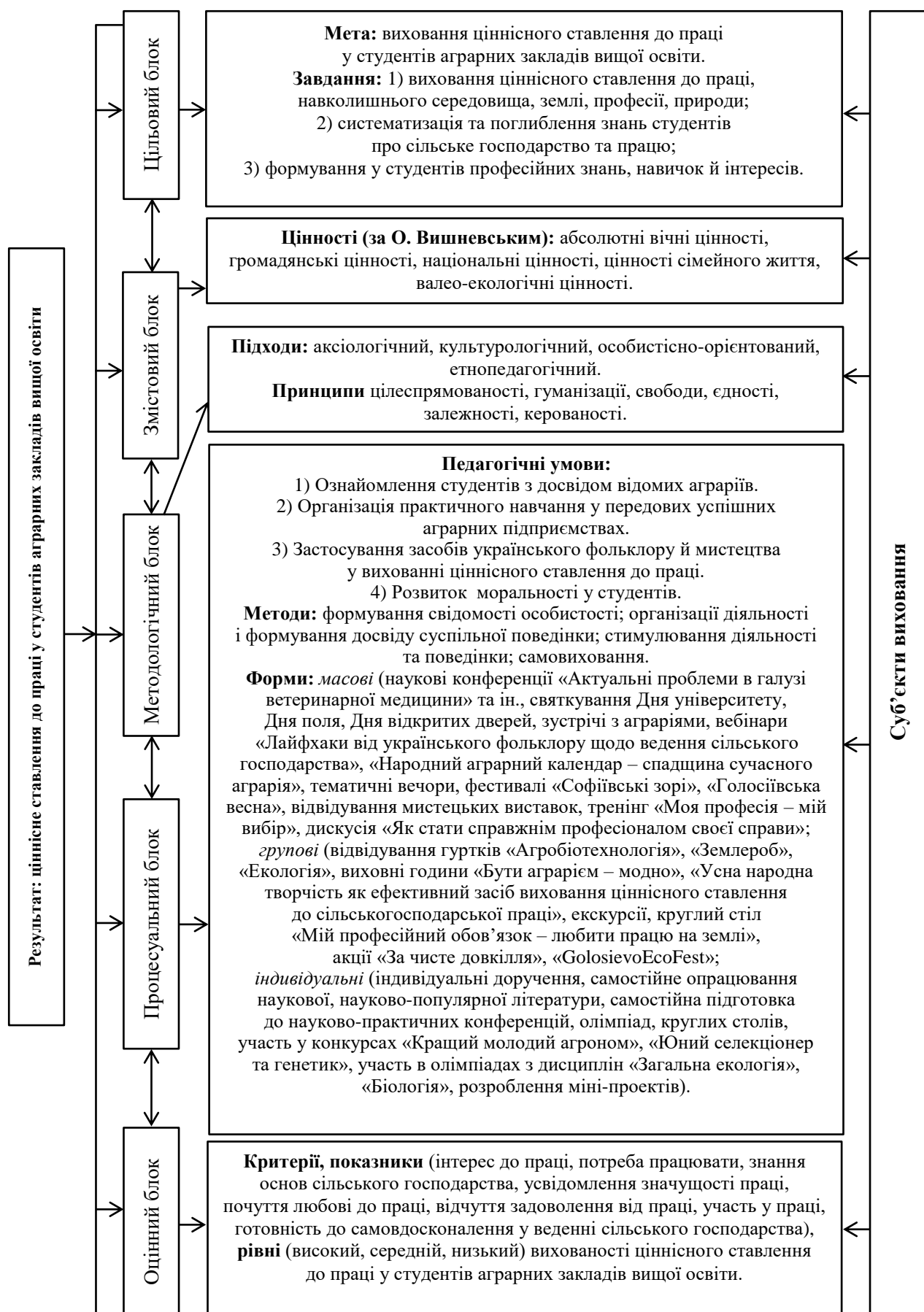

Рис. Модель методики виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти

З метою забезпечення ефективності виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти запропоновано використання таких форм виховання: масові (студентські наукові конференції, святкування державних свят (День працівників сільського господарства, День довілля, День науки, День праці), святкування визначних подій (День поля, День університету), зустрічі з відомими аграріями, підприємцями, тематичні вечори, вечори запитань та відповідей, предметні тижні, студентські олімпіади та конкурси, фестивалі, виставки); групові (гуртки, виховні години, екскурсії, круглі столи, акції, флешмоби, суботники); індивідуальні (індивідуальні доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальні дослідні завдання, читання фахової літератури, самостійна підготовка до науково-практичних конференцій, олімпіад, конкурсів та круглих столів).

Вважаємо, що лише поєднання різних методів може стати однією із важливих передумов результативного виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти. Тому пропонуємо під час виховання ціннісного ставлення до праці використання методів формування свідомості особистості (бесіда, лекція, диспут, метод прикладу); методів організації діяльності та формування суспільної поведінки (педагогічна вимога, громадська думка, метод доручення, метод вправлення, метод привчання, створення виховуючих ситуацій); методів стимулювання діяльності та поведінки (змагання, заохочення, покарання); методів самовиховання (самопізнання, самооцінки та саморегуляції).

Оцінний блок моделі виховання ціннісного ставлення до праці представлено критеріями (мотиваційний, емоційний, поведінковий, когнітивний), показниками (інтерес до праці, потреба працювати, знання основ сільського господарства, усвідомлення значущості праці, почуття любові до праці, відчуття задоволення від праці, участь у праці, готовність до самовдосконалення у веденні сільського господарства) та рівнями (високий, середній, низький) вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Одним із важливих завдань формувального етапу експерименту є реалізація педагогічних умов виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти. Відповідно до першої педагогічної умови було організовано зустрічі з відомими аграріями, керівниками успішних аграрних підприємств; екскурсії експериментальним групам на успішні аграрні підприємства Київської області та Заліщицького району Тернопільської області (ПП «Веп-Агро», ТОВ «Едем-Ф» («DF Agro»), ТОВ «Тритон-Агро», ТОВ «Агростач-К», ПП «Заліщицькі сади», «Авітон-Агро»); участь у студентських гуртках; самостійному аналізі біографій відомих аграріїв; індивідуальні доручення, які полягали в реконструкції біографій забутих аграріїв, які прославились у сільському господарстві; ознайомлення з джерельною базою про відомих професіоналів у аграрній сфері; відвідування виставок («Агро», «Агро-СФЕРА», «Agro Animal Show», «Зернові технології», «Фрукти, овочі, логістика» та тощо).

Відповідно до другої педагогічної умови – організація практичного навчання у передових успішних аграрних підприємствах, було організовано оглядові екскурсії на аграрні підприємства; зустрічі студентів з керівниками та кращими фахівцями в галузі; тренінги «Моя професія – мій вибір» та «Цінність сільськогосподарської праці у нашому житті»; святкування Дня поля; виконання індивідуальних доручень.

У процесі реалізації третьої педагогічної умови – застосування засобів українського фольклору та мистецтва у вихованні ціннісного ставлення до праці – було організовано вебінари («Лайфхаки від українського фольклору щодо ведення сільського господарства»), «Народний аграрний календар – спадщина сучасного аграрія»); участь у студентських фестивалях, етнофестивалях («Софіївські зорі», «Голосіївська весна»); тематичні вечори («Твоя спеціальність», «На дерево дивись як родить, а на людину – як робить», «Щоб сільськогосподарська праця давала утіху»); перегляди художніх та документальних фільмів про працю, відомих аграріїв, агробізнес, життя селян, сучасні інноваційні технології ведення сільського господарства; участь у бесідах («Хвала рукам, що пахнуть хлібом», «Хто не робить, той не їсть», «Сільськогосподарська праця на полотнах відомих художників», «Сільськогосподарська праця оспівана піснями»); години з народознавства («Хліборобські обжинкові обряди», «Свято української календарно-обрядової пісні»); відвідування студентами музеїв; виховні години («Усна народна творчість як ефективний засіб виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці», «Мистецтво бути аграрієм», «Народні прикмети – носії аграрних знань», «Роль мистецтва у вихованні ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці»); відвідування виставок картин сільськогосподарської тематики; розроблення міні-проектів («Хліб – усьому голова», «Захист рослин», «Екологічне землеробство», «Свято першого снопа»); аналіз художньої, наукової та науково-популярної літератури з народознавства, етнографії, господарювання, розвитку сільського господарства; лекції («Праця і трудові звичаї українців», «Зажинки, жнива, обжинки: минуле і сучасне», «Сільськогосподарська праця – об'єкт сучасного мистецтва», «Система цінностей сучасного аграрія», «Екологічне землеробство: повернення до витоків»).

Відповідно до четвертої педагогічної умови студенти експериментальних груп брали активну участь у студентських науково-практичних конференціях («Науковий спадок Володимира Симиренка у формуванні фахівців садівничої галузі», «Селекція, генетика та технології вирощування сільськогосподарських культур»); відвідували гуртки «Агробіотехнологія», «Екологія довкілля» тощо; відвідували виховні години («Люби свою землю» (До дня працівників сільського господарства), «Моя земля – моя історія жива», «Навчись цінувати працю на землі», «Бути аграрієм – модно»); залучались до організації Дня університету та Дня відкритих дверей; були задіяні у студентських конкурсах «Юний селекціонер та генетик» та в акціях «За чисте довкілля», «GolosievoEcoFest».

На контрольному етапі експериментальної роботи здійснено порівняння розподілу респондентів ЕГ та КГ за рівнями вихованості ціннісного ставлення до праці. На підставі отриманих результатів узагальнено динаміку розподілу респондентів за рівнями вихованості ціннісного ставлення до праці до та після формувального етапу експерименту і доведено ефективність запропонованої методики (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка розподілу респондентів експериментальних та контрольних груп за рівнями вихованості ціннісного ставлення до праці

Рівень	Контрольна група					Експериментальна група				
	До експерименту		Після експерименту		Динаміка	До експерименту		Після експерименту		Динаміка
	осіб	%	осіб	%		осіб	%	осіб	%	
Високий	51	24,52	55	26,44	+1,92	49	23,34	90	42,86	+19,52
Середній	109	52,41	111	53,37	+0,96	104	49,52	102	48,57	-0,95
Низький	48	23,07	42	20,19	-2,88	57	27,14	18	8,57	-18,57

Достовірність різниці результатів проведеного дослідження було перевірено за допомогою критерію Пірсона χ^2 («критерій хі-квадрат»). А саме: $T_{\text{експ.}} > T_{\text{крит.}}$ ($18,553845 > 5,991$), що доводить ефективність розробленої методики виховання ціннісного ставлення до праці за показниками мотиваційного, когнітивного, емоційного та поведінкового критеріїв.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та запропоновано наукове вирішення актуального завдання виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти. Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розробленої методики та запропонованих педагогічних умов, та дали підстави для таких висновків:

1. Уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до сільсько-господарської праці» як інтегративного особистісного утворення, що характеризується усвідомленим, емоційно-позитивним зв'язком людини із процесом вирощування рослин і виробництва продукції тваринництва.

2. Визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, емоційний, поведінковий) та показники вихованості ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти. Мотиваційний критерій має такі показники: інтерес до праці, потреба працювати. Показниками когнітивного критерію є: знання основ сільського господарства; усвідомлення значущості праці. До емоційного критерію належать показники: почуття любові до праці; відчуття задоволення від праці. Показниками поведінкового критерію є: участь у праці; готовність до самовдосконалення у веденні сільського господарства.

Зазначені критерії та показники дали можливість визначити відповідні рівні вихованості (високий, середній, низький). Студенти з високим рівнем мають ґрунтовні знання з основ сільського господарства; цікавляться

новинками та сучасними технологіями в аграрній галузі; прагнуть організувати власні сільськогосподарські підприємства й успішно їх розвивати; мають сформоване ціннісне ставлення до праці. Для студентів із середнім рівнем вихованості ціннісного ставлення до праці характерними є фрагментарні уявлення про сільське господарство, не чітко виражений інтерес до праці та професійної діяльності. Ціннісне ставлення до праці виявляється ситуативно або ж під чийось впливом. Студенти з низьким рівнем мають хибні або ж недостатні знання про сільське господарство загалом та працю зокрема. Аграрна галузь не викликає у таких студентів інтересу. Недостатній рівень знань з основ сільського господарства спричиняє незацікавленість сучасними технологіями та інноваціями в аграрній галузі.

3. Обґрунтовано педагогічні умови виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти: ознайомлення студентів з досвідом відомих аграріїв; організація практичного навчання на передових успішних аграрних підприємствах; застосування засобів українського фольклору та мистецтва у вихованні ціннісного ставлення до праці; розвиток моральності у студентів.

4. Експериментально перевірено ефективність методики виховання ціннісного ставлення до праці, що ґрунтувалась на організації різних форм виховання, застосування відповідних методів, дотримання принципів виховання, орієнтації на методологічні підходи та впровадження педагогічних умов. Реалізація пропонованої методики забезпечила зростання кількості студентів із високим рівнем вихованості ціннісного ставлення до праці в експериментальній групі на 19,52 % та зменшення кількості студентів із низьким рівнем на 18,57 %.

Проблема виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти є складною та багатоаспектною, тому проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цього процесу. Перспективи подальших наукових пошуків варто спрямовувати на детальне вивчення зарубіжного досвіду виховання ціннісного ставлення до праці, психолого-педагогічні засади мотивації до самовиховання ціннісного ставлення до праці, підвищення педагогічної майстерності наставників академічних груп.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Власенко К. О. Рецепція фольклору як засіб виховання молоді у педагогіці. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2015. Вип. 230. С. 41–47.

2. Власенко К. О. Сутність поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці». Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2016. Вип. 239. С. 36–41.

3. Власенко К. О. Методологічні підходи до виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів вищих аграрних навчальних закладів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2016. Вип. 253. С. 32–37.

4. Власенко К. О. Зарубіжний досвід виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентської молоді. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2018. Вип. 277. С. 46–50.

5. Власенко К. О., Сопівник І. В. Діагностика ціннісних орієнтацій студентів аграрних закладів вищої освіти. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 4 (59). С. 140–143. *(Здобувачем проведено аналіз результатів опитування студентів аграрних закладів вищої освіти згідно методики М. Рокіча «Ціннісні орієнтації»)*.

Стаття у науковому виданні іншої держави

6. Власенко К. О. Досвід виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних вищих закладів освіти України. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2018. VI (63). Issue 153. P. 63–67.

Методичні рекомендації

7. Власенко К. О. Виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів аграрних закладів вищої освіти: [методичні рекомендації]. К., 2018. 77 с.

Тези наукових доповідей:

8. Власенко К. О. Ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці у студентів вищих аграрних навчальних закладів – вимога часу. Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації: II Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 25–26 лютого 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 330–331.

9. Власенко К. О. Виховання молоді засобами фольклору у педагогічній спадщині К. Ушинського. Комунікативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження: Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 07–08 квітня 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 20–21.

10. Власенко К. О. Виховне значення фольклору в наукових поглядах М. Грушевського. Феномен Михайла Грушевського як державного діяча, науковця, громадянина: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 19–20 травня 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 135–136.

11. Власенко К. О. Етнопедагогічний підхід до виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів вищих аграрних навчальних закладів. Педагогіка в системі гуманітарного знання: II Міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 18–19 листопада 2016 року: тези доповіді. Херсон, 2016. С. 132–134.

12. Власенко К. О. Аналіз сутності поняття «цінність» у наукових поглядах педагогів. Концептуальні шляхи розвитку: педагогічні науки: Міжнародна науково-практична конференція, м. Дніпро, 12–13 травня 2017 року: тези доповіді. Херсон, 2017. С. 121–123.

13. Власенко К. О. Культурологічний підхід до формування ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці у студентів вищих аграрних навчальних закладів. Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики: II Всеукраїнська наукова конференція, м. Дніпро, 26–27 травня 2017 року: тези доповіді. Дніпро, 2017. С. 113–114.

14. Власенко К. О. Розвиток особистісних моральних якостей у системі виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці. Концептуальні шляхи розвитку: педагогічні науки: II Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, 11–12 травня 2018 року: тези доповіді. Херсон, 2018. С. 86–88.

15. Власенко К. О. Досвід відомих аграріїв у системі виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці в аграрних закладах вищої освіти. Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 23–25 травня 2018 року: тези доповіді. К., 2018. С. 75–76.

АНОТАЦІЯ

Власенко К. О. Виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2018.

У дисертації здійснено обґрунтування теоретико-методологічних засад та запропоновано методику розв'язання актуального завдання виховання ціннісного ставлення до праці у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці». Проаналізовано досвід виховання у студентів ціннісного ставлення до праці. Визначено та обґрунтовано критерії, показники та рівні вихованості ціннісного ставлення до праці. Діагностовано рівень вихованості у студентів аграрних закладів вищої освіти ціннісного ставлення до праці.

Обґрунтовано, експериментально перевірено та доведено ефективність розробленої методики виховання ціннісного ставлення до праці. Визначено педагогічні умови та специфіку їхньої реалізації в освітньому процесі. Запропоновано комплекс форм, методів, підходів та принципів, спрямованих на активізацію виховання ціннісного ставлення до праці.

Ключові слова: ціннісне ставлення до праці, методика виховання ціннісного ставлення до праці, модель методики виховання, педагогічні умови, освітній процес, аграрні заклади вищої освіти.

АННОТАЦИЯ

Власенко К. А. Воспитание ценностного отношения к труду у студентов аграрных учреждений высшего образования. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 «Теория и методика воспитания». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2018.

В диссертации на основе анализа научных источников осуществлено обоснование теоретико-методологических основ воспитания ценностного отношения к труду в личности и предложено методике решения актуальной проблемы воспитания у студентов аграрных учреждений высшего образования.

Уточнена сущность понятия «ценностное отношение к сельскохозяйственному труду» как интегративное личностное образование, характеризующееся осознанной, эмоционально-положительной связью человека с процессом выращивания растений и производства продукции животноводства.

Проанализированы отечественный и зарубежный опыт воспитания у студентов ценностного отношения к труду. Определены критерии (мотивационный, когнитивный, эмоциональный, поведенческий), показатели (интерес к труду, потребность работать, знание основ сельского хозяйства, осознание значимости труда, чувство любви к труду, чувство удовлетворения от труда, участие в труде, готовность к самосовершенствованию в ведении сельского хозяйства) и уровни (высокий, средний, низкий) воспитанности ценностного отношения к труду у студентов аграрных учреждений высшего образования.

Диагностика результатов позволила определить уровни воспитанности ценностного отношения к труду по четырем критериям. Студентам с высоким уровнем присущ четко выраженный познавательный интерес к сельскому хозяйству и заинтересованность профессиональной деятельностью; имеют основательные знания по основам сельского хозяйства; имеют развитое ценностное отношение к труду; интересуются новинками и современными технологиями в аграрной отрасли. Студенты со средним уровнем воспитанности характеризуются фрагментарными представлениями о сельском хозяйстве; имеют не четко выраженный интерес к труду и к профессиональной деятельности; в отдельных случаях могут заниматься трудом. Студенты с низким уровнем обладают недостаточными знаниями о сельском хозяйстве; не заинтересованы современными технологиями и инновациями в аграрной отрасли; не относятся к труду с ценностью, а имеют исключительно прагматические интересы.

Разработана методика воспитания ценностного отношения к труду. Указанная модель методики воспитания состоит из целевого, содержательного, методологического, процессуального и оценочного блоков, предусматривающих определение целей и задач прогнозируемого

образовательного процесса, системы ценностей, методологических подходов, принципов, педагогических условий, форм и методов. Обоснована, экспериментально проверена и доказана эффективность разработанной модели воспитания ценностного отношения к труду.

Обоснованно предположение, что эффективность воспитания ценностного отношения к труду обеспечивается реализацией в образовательном процессе педагогических условий: ознакомление студентов с опытом известных аграриев; организация практического обучения в передовых успешных аграрных предприятиях; применение средств украинского фольклора и искусства в воспитании ценностного отношения к труду; развитие нравственности студентов.

Во время реализации методики было доказано, что представленные формы воспитания (научные конференции; празднование Дня университета, Дня поля, Дня открытых дверей; встречи с аграриями; вебинары; тематические вечера; фестивали; посещение художественных выставок; тренинги; дискуссии; посещение кружков; воспитательные часы; экскурсии; круглые столы; акции; индивидуальные поручения; самостоятельная проработка научной, научно-популярной литературы; самостоятельная подготовка к научно-практических конференций, олимпиад, круглых столов; участие в конкурсах; участие в олимпиадах; разработка мини-проектов) позволят повысить уровень воспитанности у студентов ценностного отношения к труду.

Анализ результатов экспериментальной проверки подтвердил педагогическую мотивированность и результативность внедрения в образовательный процесс аграрных учреждений высшего образования разработанной методики воспитания ценностного отношения к труду и, соответственно, реализацию определенных педагогических условий.

Ключевые слова: ценностное отношение к труду, методика воспитания ценностного отношения к труду, модель методики воспитания, педагогические условия, образовательный процесс, аграрные учреждения высшего образования.

ANNOTATION

Vlasenko K. O. Upbringing the value attitude to labour among the students of agricultural institutions of higher education. – The Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences on specialty 13.00.07 «Theory and Methodology of Education». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2018.

In the thesis the data substantiation was conducted in retrospect and a modern methodology for solving the actual problem of upbringing the value attitude to labour among the students of agricultural institutions of higher education was proposed.

For the first time meaning of concept «the value attitude to agricultural labour» was proposed in detail. The scientific literature researching the problem of upbringing the value attitude to agricultural labour among the students of agricultural institutions of higher education was analyzed. Its criteria, indicators and levels were

developed and substantiated. The status of the analyzed problem among the students of agricultural institutions of higher education was diagnosed due to the self-worked out experiment.

The effectiveness of the developed model of upbringing the value attitude to labour was substantiated, experimentally verified and proved. The pedagogical conditions and the specifics of their implementation in the educational process to achieve the most productive result were determined. A complex of forms, methods, approaches and principles directed on activation of education of value attitude to labour was offered.

Key words: value attitude to labour, method of upbringing the value attitude to labour, upbringing methodology model, pedagogical conditions, educational process, agricultural institutions of higher education.